

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ІЗ РІЗНИМ РІВНЕМ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ

Крисько Л. С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Події останніх років в Україні висувають суттєві вимоги до адаптаційних механізмів особистості. Відкрита військова агресія, соціально-економічна напруженість та невизначеність у багатьох жителів нашої країни провокує виражені показники переживання кризових станів, особливо пов'язаних із ситуацією внутрішнього переселення від бойових дій.

В умовах кризової ситуації внутрішньо переміщена особа живе в стані напруження своїх адаптаційних ресурсів, які тісно пов'язані із психологічним і фізіологічним благополуччям [3]. Проте можливості пристосування (психологічні, фізіологічні, соціальні) до таких умов рано чи пізно вичерпуються, що сприяє зростанню посттравматичних стресових розладів в ситуації внутрішнього переміщення в країні. Це має беззаперечний зв'язок із показниками особистісної зрілості особистості, подолання посттравматичних стресових реакцій та забезпеченням оптимальності її функціонування внутрішньо переміщеної особи [1].

Поняття особистісного зростання виступає актуальним в сучасних наукових дослідженнях. До даного питання прикута дослідницька увага таких вчених як Т. Гордєєва, М. Мамардашвілі, М. Селігман, та інших. Дослідженню проблем саморозвитку, реалізації потенціалу, самоактуалізації, досягнення зрілості особистості присвячено роботи І. Беха, О. Бондаренка, М. Боришевського, І. Булах, В. Лавріненка [2], С. Максименка, В. Роменця, В. Татенка, Т. Титаренко та ін. Водночас, проблема пошуку чинників формування особистісного зростання особистості, особливо, в умовах подолання наслідків переживання стресу та посттравматичного зростання в ситуації вимушеного переселення, що і зумовило актуальність теми даного дослідження.

Мета роботи – представити результати емпіричного дослідження показників особистісного зростання внутрішньо переміщених осіб із різним рівнем посттравматичного стресового розладу.

Для емпіричного дослідження показників особистісного зростання внутрішньо переміщених осіб із різним рівнем посттравматичного стресового розладу використані методики: методика діагностики особистісної зрілості (Ю. Гільбух), «Особиста біографія» (О. Мотков) та «Шкала оцінки впливу травматичної події (Impact of Event Scale, IES-R)». У дослідженні взяли участь 90 осіб дорослого віку

(58 жінки та 38 чоловіків), які є внутрішньо переміщеними особами. Дослідження проведене в січні-березні 2023 року.

За результатами проведеного емпіричного дослідження виявлено, що більше половини внутрішньо переміщених осіб характеризується вираженим показником посттравматичного зростання (54%). Ці внутрішньо переміщені особи характеризуються зниженим показником симптомів вторгнення (52%), уникнення (54%) та надмірної збудливості (52%). Натомість, серед внутрішньо переміщених осіб 46% знаходяться в активному стані ПТСР, їх особисте зростання після кризової життєвої події (ситуації вимушеного переселення) ще тільки починається і проходить в стані проживання кризової події. Для них характерні виражені ознаки симптомів вторгнення (42%), уникнення схожих ситуацій із травматичною подією (34%) та надмірна психомоторна збудливість (36%).

Результати дослідження засвідчили, що внутрішньо переміщені особи із різним показником посттравматичного зростання характеризуються різними ознаками особистісної зрілості. Зокрема, внутрішньо переміщені особи із зниженим показником наявності ПТСР характеризуються більш вираженими показниками інтегрального рівня особистісної зрілості ($\chi^2 = 10,348$, $p < 0,01$), проявленою мотивацією досягнення ($\chi^2 = 11,235$, $p < 0,01$), ставленням до власної особистості ($\chi^2 = 10,847$, $p < 0,01$), дієвими та відповідними життєвій ситуації життєвими установками ($\chi^2 = 12,068$, $p < 0,01$) та спроможністю до переживання близькості навіть у кризових життєвих умовах ($\chi^2 = 11,048$, $p < 0,01$). По суті, показники їхньої зрілості відображають відновлення повноцінного функціонування особистості за підсумками посттравматичного зростання після переживання стресової події в ситуації вимушеного переселення. Натомість, внутрішньо переміщені особи, які знаходяться в активному стані переживання ознак ПТСР, характеризуються низькими показниками особистісної зрілості, порушеними і диспропорційними життєвими установками та не спроможністю до переживання психологічної близькості, негативною оцінкою параметрів свого «Я».

Вагомо відрізняються і показники особистісної конструктивності внутрішньо переміщених осіб ($\chi^2 = 10,324$, $p < 0,01$). Зокрема, внутрішньо переміщені особи з вираженим показником ПТСР характеризуються зниженими показниками самореалізації у різних сферах активності ($\chi^2 = 11,068$, $p < 0,01$), показника трансформації особистості ($\chi^2 = 11,447$, $p < 0,01$) і її гармонійності в своїх проявах ($\chi^2 = 10,068$, $p < 0,01$). Ці внутрішньо переміщені особи знаходяться в активному стані переживання наслідків трасуючої події і не виробили індивідуальні механізми відновлення після ситуації вимушеного переселення в умовах війни.

Вони сприймають свою особистість як дисгармонійну, диспропорційну, з порушеною внутрішньою узгодженістю та відсутністю можливостей повноцінного функціонування. Натомість, внутрішньо переміщені особи із зниженими даними відносно симптоматики ПТСР мають вищі показники особистісної конструктивності, спроможні до повноцінного особистісного функціонування в умовах пристосування до складної життєвої ситуації.

Отже, виявлено, що внутрішньо переміщені особи з різним показником посттравматичного зростання відрізняються за характерними для них показниками особистісної зрілості, які вищі у респондентів з вищими показниками зростання. Це відображає відновлення повноцінного функціонування особистості за результатами переживання травмуючої події.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. К.: Педагогічна думка, 2016. 219 с.
2. Лаврінченко В. А. Емпіричне дослідження показників самоактуалізації студентів-психологів. *Психологія і особистість*. 2023. №1. С.97-108.
3. Харченко В. Є., Шугай М. А. Психологічна діагностика та корекція посттравматичного стресового розладу особистості : метод. посіб. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. 160 с.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ І ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЯК АСПЕКТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ КРИЗОВИХ ПСИХОЛОГІВ

Лаутнер Д. Є.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

В Україні проблема фахової підготовки майбутніх психологів є актуальною, оскільки з'явилися виробничі потреби, реалізація яких вимагає допомоги кваліфікованих психологів-професіоналів, зокрема у галузі охорони здоров'я, надання допомоги особам, які постраждали від війни, у межах здійснення консультативної й терапевтичної практики, становлення толерантної позиції особистості до невизначеності у складних життєвих умовах. Це підвищує актуальність проблеми професійної готовності кризових психологів до професійної діяльності і пояснюється такими факторами.

По-перше, готовність студентів до майбутньої професійної діяльності є класичною проблемою на тлі відсутності необхідного досвіду для ефективного виконання професійних обов'язків,